

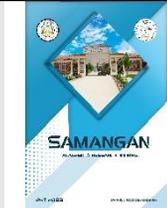

Samangan Scientific and Research Journal

<https://researchsparker.edu.af/index.php/SARJ>

DOI: 10.64226/sarj.v2i02.73

e-ISSN:3105-1715

Quranic Approaches to Preventing Moral and Social Deviations Among Youth

M. Yasin Falah', *

1Department of Islamic Studies, Faculty of Sharia, Balkh University.

* Corresponding Author: m.yasinfalah@gmail.com

Cite this study:

Falah, M. Y. (2024). Quranic Approaches to Preventing Moral and Social Deviations Among Youth, Samangan Academic and Research Journal, 2(2), 171-188.

Keywords

Islam, moral deviations, youth.

Research

Received:

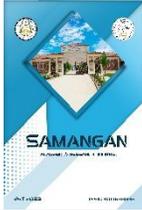
Revised:

Accepted:

Published:

Abstract

This study examines the Quranic approaches to preventing moral and social deviations among youth, analyzing the effective methods for addressing these deviations based on religious teachings. Moral deviations refer to behaviors that contravene social norms and ethical principles, potentially resulting in harm to individuals and society. In this regard, the Quran, as the primary reference for guiding humans toward a moral life, places significant emphasis on controlling human instincts and purifying the soul. Quranic teachings, such as adherence to piety, rationality, and balance in fulfilling personal needs, can play a key role in preventing moral and social deviations. Islam, as a comprehensive religion, addresses all aspects of human life, and consequently, the Quranic solutions for preventing moral and social deviations among youth are holistic and all-encompassing. These solutions include a focus on religious education, strengthening faith, avoiding harmful environments, and fostering positive motivations in young people. This research, through an analysis of Quranic concepts, investigates these methods and their impact on reducing social and moral deviations among youth. The goal of this study is to highlight the role of Quranic teachings in preventing moral and social deviations in young people and to introduce practical solutions that can be effective for educational and social institutions. The research aims to provide actionable recommendations for combating social harm and enhancing the ethics of youth through the application of religious principles.

راه‌های پیشگیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان

محمد یاسین فلاح^{۱*}

^۱کادر علمی دیپارتمنت تعلیمات اسلامی پوهنحی شرعیات، پوهنتون بلخ.

* نویسنده مسؤول: m.yasinfalah@gmail.com

مرجع‌دهی:

فلاح، م. ی. (۱۴۰۳). راه‌های پیشگیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان، ۲(۲)، ۱۷۱-۱۸۸.

چکیده

این تحقیق به بررسی راه‌های پیشگیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان پرداخته و بر اساس آموزه‌های دینی، شیوه‌های مؤثر مقابله با انحرافات را تحلیل نموده است. انحرافات اخلاقی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که با هنجارهای اجتماعی و اصول اخلاقی مخالفت دارند و می‌توانند به آسیب‌های فردی و اجتماعی منجر شوند. در این راستا، قرآن به عنوان مرجع اصلی برای هدایت انسان‌ها به سوی زنده‌گی اخلاقی، تأکید زیادی بر پیش‌گیری غرایز انسانی و تهذیب نفس دارد. آموزه‌های قرآنی، از جمله رعایت تقوا، عقلانیت و تعادل در برآورده کردن نیازهای فردی، می‌توانند به پیش‌گیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی کمک کنند. اسلام به عنوان یک دین جامع، به تمامی ابعاد زنده‌گی انسان توجه دارد و از این رو، راهکارهای قرآن در زمینه پیش‌گیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان نیز جنبه فراگیر و همه‌جانبه دارد. این راهکارها شامل توجه به تربیت دینی، تقویت ایمان، پرهیز از محیط‌های آسیب‌زا و ایجاد انگیزه‌های مثبت در جوانان است. تحقیق حاضر با استفاده از تحلیل مفاهیم قرآنی، به بررسی این شیوه‌ها و تأثیر آن‌ها در کاهش انحرافات اجتماعی و اخلاقی جوانان پرداخته است. هدف این تحقیق، برجسته‌سازی نقش آموزه‌های قرآن در پیش‌گیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان و معرفی راهکارهایی است که می‌تواند برای نهادهای تربیتی و اجتماعی مؤثر واقع شود. این تحقیق به دنبال ارائه پیشنهادها کاربردی برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی و ارتقای اخلاق جوانان از طریق بهره‌گیری از اصول دینی است.

کلمات کلیدی

اسلام، انحرافات اخلاق، جوان.

مقدمه

جوانان در تمام اعصار به‌ویژه بعد از طلوع خورشیدعالم تاب اسلام وظایف خویش را در قبال مسؤولیت شان ادا نموده‌اند. در این تحقیق روش‌های مقابله و راه‌های پیش‌گیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان در پرتو آیات قرآن کریم و دیدگاه‌های شرعی، تعلیمی و تربیتی با دلایل پرداخته خواهد شد. قرآن کریم به‌عنوان منبع هدایت و تربیت انسان، هم‌واره نقش کلیدی در ارائه راهکارهای عملی برای پیش‌گیری و اصلاح انحرافات اجتماعی و اخلاقی، به‌ویژه در نسل جوان، ایفا کرده است. جوانان به‌عنوان یکی از آسیب‌پذیرترین قشر جامعه در مواجهه با انحرافات مختلف، نیازمند رهنمودهایی روشن و کارآمد هستند که قرآن کریم به تفصیل در آیات مختلف به آن‌ها اشاره کرده است. یکی از راهکارهای قرآنی در پیش‌گیری از انحرافات، تسهیل و تشویق به ازدواج است، چنان‌که در آیه ۳۲ سوره نور آمده است: «وَ أَنْكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...» که ازدواج را نه تنها به‌عنوان یک نیاز اجتماعی بل که راهی برای حفظ عفت و جلوگیری از فساد اخلاقی معرفی می‌کند. قرآن با تأکید بر این موضوع، نشان می‌دهد که خداوند فقر را مانعی برای ازدواج ندانسته و وعده فضل و بی‌نیازی را به ازدواج‌کننده‌گان داده است. با توجه به چالش‌های روزافزون اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که زمینه‌ساز انحرافات در بین جوانان است، ضرورت دارد که این مسئله با نگاهی جامع و از منظر قرآنی مورد بررسی قرار گیرد. از این‌رو، تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش اساسی است که قرآن کریم چگونه راهکارهای پیش‌گیرانه و روش‌های مقابله با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان را تبیین کرده است؟ همچنین، چگونه این راهکارها می‌توانند در جامعه امروز مورد بهره‌برداری قرار گیرند تا از انحرافات نسل جوان جلوگیری شود؟ در آموزه‌های اسلامی جوانی را یکی از نعمت‌های با ارزش الهی و از سرمایه‌های بزرگ زنده‌گی بشریت معرفی نموده و به آن جای‌گاه والایی قایل شده است. اگر جوانان مسلمان واقعاً به هویت خود پی‌ببرند و بر توانایی‌های درونی خود واقف شوند اعتماد به نفس پیدا می‌کنند و در حقیقت این خود باعث جلوگیری در برابر مشکلات و انحرافات او خواهد شد. در میان مشکلات که در عصر حاضر وجود دارد و متأسفانه دامن‌گیر نسل جوان شده و روزبه‌روز در حال افزایش است جرایم و انحرافات است که این نسل مرتکب می‌شود و این دوران استثنایی و با ارزش زنده‌گی را به نابودی می‌کشاند. ادوار مختلف کودکی و جوانی و پیری، در برنامه زنده‌گی طبیعی انسان، قانون قطعی تکوین و سنت اجتناب‌ناپذیر الهی در نظام آفرینش است. در میان مشکلات و نا بسامانی‌های که در عصر حاضر وجود دارد، اهمیت دوره جوانی و جای‌گاه ویژه جوانان ضرورت تربیت آنان را دوچندان کرده است. در این راه بهره گرفتن از روش‌های تربیتی مطمئن بسیار ضروری است و انسان را در مسیر اصلی تربیه سالم به

مقصد می‌رساند. این موضوع در دوره جوانی که به دلیل هیجانات و نبود ثبات کامل شخصیت لغزش‌ها فراوان است؛ بیشتر احساس می‌شود. اصولی چون ایمان به خدا، شناخت کرامت نفسانی و خودشناسی، خودسازی و تهذیب نفس، معرفی ویژه‌گی‌های جوانان نمونه از منظر قرآن، تقوای الهی، یاد مرگ، کنترل نگاه و غیره در این پژوهش بررسی شده است. ضرورت و اهمیت تحقیق از این جهت بیشتر احساس می‌شود که نسل جوان بیشتر تحت تأثیر هیجانات و لغزش‌ها قرار می‌گیرد و قرآن کریم اصول و راه‌کارهای مانند ایمان به الله تعالی، کرامت انسانی و غیره را پیش‌کش کرده که در این تحقیق با الهام‌گیری از آموزه‌های قرآن کریم به راه‌های پیش‌گیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان پرداخته شده است. با توجه به اهمیت روش‌های مقابله و راه‌های پیش‌گیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان، مقالات و تحقیقات متعددی نگارش یافته است که از جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱- فلاح و دیگران (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان (تحلیل الگوی قرآن در روش برخورد با انحرافات اخلاقی). هدف این تحقیق، تحلیل الگوی قرآن در برخورد با انحرافات اخلاقی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که قرآن از طریق نهادینه‌سازی اصول اخلاقی، ارائه مثال‌های عملی، و هشدار دادن به عواقب انحرافات اخلاقی، تلاش می‌کند تا انسان‌ها را به سوی اصلاح و بازگشت به فطرت راستین هدایت کند.

۲- احمدی (۱۳۹۶). تحقیقی تحت عنوان (راه‌کارهای قرآنی مقابله با انحرافات اخلاقی). هدف این تحقیق، بررسی راه‌کارهای قرآنی برای مقابله با انحرافات اخلاقی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که قرآن از راه گفت‌وگوهای پیه‌م، تقویت ایمان، تشویق به خودسازی، و ارائه الگوهای اخلاقی نیکو، به مقابله با انحرافات اخلاقی پرداخته است.

۳. نصرالله (۱۳۸۲) تحقیقی تحت عنوان (استراتژی قرآن در مواجهه با انحرافات اجتماعی). هدف این تحقیق، بررسی استراتژی قرآن در مواجهه با انحرافات اجتماعی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که قرآن با استفاده از تعلیمات دینی، تبیین اصول اخلاقی، و تأکید بر عواقب انحرافات، سعی در اصلاح جامعه دارد. علاوه بر این، قرآن از ابزارهایی چون دعوت به همبستگی اجتماعی، تقویت ارزش‌های انسانی و ایجاد فضای آگاهی و بیداری برای مقابله با فساد اجتماعی بهره می‌برد.

جنبه نوآوری آن در این است که به بررسی روش‌ها و راهکارهای پیش‌گیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان از منظر قرآن پرداخته می‌شود، که کمتر در تحقیقات مشابه مورد توجه قرار گرفته است. برخلاف تحقیقات قبلی که بیشتر بر جنبه‌های علمی، روان‌شناسی یا اجتماعی تمرکز دارد، این مطالعه به طور خاص به تأثیر آموزه‌های قرآنی بر شکل‌گیری رفتارهای اخلاقی و اجتماعی جوانان می‌پردازد و از تفسیر آیات قرآن به عنوان راه‌نمایی برای پیش‌گیری و مقابله با انحرافات استفاده می‌کند.

این روی‌کرد قرآن‌محور، با توجه به تأکیدات دین اسلام بر اصول اخلاقی و اجتماعی در تربیت نسل جوان، نوآوری خاصی را در به کارگیری منابع دینی در حل مسائل اجتماعی نشان می‌دهد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ ماهیت کیفی و از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد. داده‌ها با روش فیش‌برداری از منابع معتبر دینی و علمی جمع‌آوری گردیده است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل گردیده است.

کلیات تحقیق

مفهوم انحراف

انحراف در لغت به معنای میل کردن و برگشتن است (دهخدا، ۱۳۷۳، ج ۲، ص ۲۹۸۹). معادل این واژه در قرآن کلمه (زیغ) به معنای انحراف از استقامت (راست بودن) است، که لازمه‌اش اضطراب قلب و پریشانی خاطر است (فراهیدی، ۱۴۱۰، ج ۴، ص ۴۳۴). جامعه‌شناسان، انحراف یا جرم را یک پدیده اجتماعی برآمده از علل و عوامل اجتماعی می‌دانند که زمینه‌های اجتماعی وقوع آن‌ها، مسائل و مشکلات اقتصادی مانند فقر، گرانی، بی‌کاری، اعتیاد، فشارهای زنده‌گی و غیره است که هر کدام از این مؤلفه‌ها می‌تواند فرد را به مجرم تبدیل کند. کج رفتاری پدیده است که به انتظارهای مشترک اعضای یک جامعه سازگاری ندارد و بیشتر افراد آن را ناپسند و نادرست می‌دانند (ستوده، ۱۳۸۵، ص ۳۵).

انحراف اخلاقی

اخلاق در لغت: اخلاق جمع خلق است که مفرد آن خُلُق می‌باشد (ابن‌منظور، ۱۴۱۴، ج ۱، ص ۷۷۰). به عبارت دیگر اخلاق عبارت از مجموعه صفات روحانی و باطنی است.

اخلاق در اصطلاح: پاره‌ای از افعال انسانی است که در مقابل افعال عادی و طبیعی و افعال اخلاقی گفته می‌شود. جرجانی در رابطه به تعریف اخلاق می‌گوید که اخلاق یک شکل ثابت برای نفس می‌باشد که افعال انسان از آن به سهولت و آسانی، بدون تفکر و تعمق صورت می‌گیرد (جرجانی، بی تا، ص ۱۰۶). امام ماوردی اخلاق را به غریزه‌های پوشیده تعبیر کرده است که در حالت اختیار ظاهر و در حالت اکراه و جبر سرکوب می‌شود (ماوردی، ۱۹۸۱، ص ۲). ابن مسکویه می‌گوید که اخلاق یک حالتی از نفس است که افعال انسان بدون فکر و نظر از آن صادر می‌شود (ابن مسکویه، ۱۴۰۵، صص ۴-۵). و انحراف در لغت به معنای دور شدن از مسیر یا راه صحیح است (الهروی، ۲۰۰۱، ج ۱، ص ۱۷۰).

انحراف اخلاقی به معنای کنار گذاشتن اصول اخلاقی و انجام رفتارهای ناپسند است. این نوع انحراف می‌تواند ناشی از عوامل مختلفی باشد که به سه دسته اصلی تقسیم می‌شود: عوامل نفسانی، عوامل خارجی

و عوامل جسمی. عوامل نفسانی: این عوامل به ویژه‌گی‌های ذاتی و فطری فرد مربوط می‌شود. عوامل خارجی: این عوامل از تأثیرات محیطی ناشی می‌شود. به‌عنوان مثال، ارتباط با افراد نادرست، شنیدن داستان‌ها یا تجارب منفی، و پیروی از رفتارهای غیراخلاقی می‌تواند فرد را به سمت انحراف سوق دهد. دردنیای معاصر، رسانه‌های اجتماعی و محتوای دیجیتال نقش مهمی در ایجاد چنین تمایلات دارد. عوامل جسمی: این عوامل به وضعیت سلامت جسمی فرد مربوط می‌شود. برخی بیماری‌ها یا اختلالات جسمی می‌تواند بر رفتار فرد تأثیر گذاشته و موجب انحراف اخلاقی شود (نراقی، ۱۳۶۱، ص ۳۵).

انحراف اجتماعی

اجتماع در لغت: از ریشه‌ی عربی جمع گرفته شده است که به معنای گرد آمدن، کنار هم قرار گرفتن و با هم بودن می‌باشد (ابن‌منظور، ۱۴۱۴، ج ۱، ص ۴۰۳).

اجتماع در اصطلاح: مجموعه‌ی سازمان‌یافته‌ی از افراد انسانی است که در محدوده‌ی جغرافیایی معین زنده‌گی می‌کند، دارای فرهنگ، نهادها، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک بوده، و با یک‌دیگر در تعامل اجتماعی قرار دارد (شریفی‌خضارتی، ۱۳۸۸). انحراف اجتماعی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که با ارزش‌ها و قوانین پذیرفته‌شده در یک جامعه یا گروه خاص در تضاد است. این رفتارها ممکن است به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم باعث آسیب به ارزش‌های اجتماعی شده و معمولاً از نظر جامعه غیرقابل قبول تلقی می‌شود (بخارایی، ۱۳۹۳، ص ۲۲۲).

یافته‌های تحقیق

شیوه‌های مقابله و پیش‌گیری قرآن در مواجهه با انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان

قرآن کریم به‌عنوان راهنمای اصلی در دین اسلام، راه‌کارهای مؤثری برای رویارویی با آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی ارائه می‌نماید. در دنیای امروز، انسانیت و ارزش‌های اخلاقی در مسلخ تمدن جدید و فرهنگ پست آن قربانی شده، بی‌بندوباری و افسار گسیخته‌گی جای‌گزین آن گردیده است و این امر چنان روشن است که احتیاج به توضیح ندارد و هر دل‌آگاهی می‌تواند نتایج زیان‌بار آن را حتی در جوامع اسلامی نیز مشاهده کند و پیامدهای ویرانگر آن را به روشنی دریابد. برای سعادت‌مند شدن و نجات از گرفتاری‌های فردی و اجتماعی که بر اثر فراموش کردن اصول اخلاقی اسلام، گریبان‌گیر انسان می‌شود، برای همه به‌ویژه جوانان عزیز لازم است، کوشش کرده، ارزش‌های اصیل اخلاقی را آموخته و به کار ببندند و از رذایل اخلاقی پرهیز کنند تا غرور جوانی، آنان را به ورطه‌ی هلاکت گرفتار نکند و بدانند که اسلام، برای سعادت‌شان برنامه دارد و اگر خود را به اسلام مقید کنند و به ارزش‌های اخلاقی بیارایند، خداوند متعال نیز از آنان خشنود خواهد شد (یوسفیان، ۱۳۷۶، ج ۱، ص ۱۸). با توجه به آیات قرآن عظیم‌الشان می‌توان اصول اخلاقی ایمان به‌خدا، شناخت کرامت‌نفسانی و خودشناسی، خودسازی و

تهذیب نفس، حساب‌رسی نفس را به‌عنوان چهار اصل مهم برشمرد که در تربیت نسل جوان مؤثر هستند و وظیفه والدین یا هر شخصی که مسئولیت تربیت نسل جوان را برعهده دارد این است که آگاهی کافی و مناسبی در رابطه با این موارد به شخص جوان ارائه دهد و او را در پیمودن راه درست زنده‌گی یاری رساند، در ذیل به این موارد اشاره می‌شود.

۱- ایمان به خداوند (جل جلاله)

اعتقاد به وجود الله تعالی و پیامبر اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وسلم) یکی از اصول اساسی دین اسلام است که در تمامی مذاهب اسلامی به‌ویژه فقه حنفی به‌عنوان اولین و اساسی‌ترین رکن ایمان تلقی می‌شود. ایمان به الله تعالی و رسالت پیامبر اسلام، شرط پذیرش اسلام و راهی برای نجات در آخرت است. اعتقاد به وجود الله تعالی، این اعتقاد از آیه مشهور «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» (الأخلاق: ۱). ترجمه: بگو خدا، یگانه یکتا است (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۱۳۳۳). تمامی مذاهب فقهی (حنفی، مالکی، شافعی و حنبلی) در توحید نظری و عملی، باور به صفات کامل و یکتایی *الله متعال* را از اصول ایمان می‌دانند. اعتقاد به خالقیت، ربوبیت و الوهیت الله تعالی جزء باورهایی است که هر مسلمانی باید آن را پذیرفته و در زنده‌گی خویش از آن پیروی کند. نخستین چیزی که انسان مکلف به آن است، اعتقاد به ذات و صفات الله متعال و پیامبرش رسول الله (صلی‌الله‌علیه‌وسلم) است. نخستین اصل از اصول اعتقادی، اعتقاد و ایمان به الله متعال است. دین مقدس اسلام بر این محور استوار است، این اصل در واقع شالوده و لب قرآن کریم است. اگر بگوییم که در تمام قرآن کریم بحث و سخن از ایمان است، سخن گزافی نگفته‌ایم؛ زیرا قرآن کریم، یا مستقیماً از ذات الله متعال سخن می‌گوید، یا از اسما و صفات و افعال وی بحث می‌کند (الدمشقی، ۱۴۲۶، ج ۱، ص ۱۰). پس با توجه به موارد ذکرشده فوق می‌توان گفت که تأثیر ایمان بر تربیت انسان‌ها در صدر اسلام، نمونه بارز از توانمندی‌های روحی و اخلاقی انسان‌ها در مواجهه با چالش‌هاست. این تجربه‌های تاریخی نشان می‌دهد که ایمان می‌تواند منبعی برای قدرت، تحول و ساختن جامعه بهتر باشد.

۲- خودسازی و تهذیب نفس

خودسازی نفس از مهم‌ترین مسائل اخلاقی در تربیت انسان و به‌ویژه جوانان است. تنها به وسیله تهذیب نفس و آراستن می‌توان مراحل رشد و کمال انسانی را طی کرد. قرآن کریم تنها راه فلاح و رستگاری انسان را در تهذیب نفس دانسته و بر آن تأکید می‌کند (بهرامی، ۱۳۸۴، ص ۲۶). الله متعال می‌فرماید: «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا، وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا» (الشمس: ۹-۱۰). ترجمه: (قسم به همه این‌ها!)

کسی رستگار و کامیاب می‌گردد که نفس خویشتن را (با انجام طاعات و عبادات، و ترک معاصی و منهیات) پاکیزه دارد (و آن را با هویدا ساختن هویت انسانی رشد دهد و بالا برد). و کسی ناامید و ناکام می‌گردد که نفس خویشتن (و فضایل و مزایای انسانیت خود را در میان کفر و شرک و معصیت) پنهان بدارد و بپوشاند، و (به معاصی) (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۱۳۰۳). بدیهی است که خودسازی و آراسته‌شدن به صفات انسانی، درحقیقت مبارزه درونی با خواسته‌های نا مشروع نفس آماره است که در طبیعت تمام انسان‌ها وجود دارد. وقتی که نفس آماره، انسان را به سوی انواع خطاها سوق می‌دهد، باید در مقابل آن ایستاد و با آن مبارزه جدی داشت تا این‌که صفات ناپسند در درون آن رسوخ نکند. وگرنه، هرگونه هم‌راهی و هم‌پاری با خواسته‌های نفسانی، صفات ناپسند را در درون انسان پایدار می‌کند و زیان‌های جبران‌ناپذیری را به دنبال خواهد داشت (بهرامی، ۱۳۸۴، ص ۲۷).

۳- شناخت کرامت نفسانی و خودشناسی

الله متعال برای انسان در اساس انسان بودنش بهره‌وری‌های فراهم آورده است که سبب امتیاز از سایر موجودات دیگر است و به همین اساس، انسان را مکرم و بزرگوار داشته است که اصل کرامت به این ویژگی را نظر دارد. کرامت انسان از فطرت الهی‌اش سرچشمه می‌گیرد. خلقت انسان به گونه‌ای است که کرامت در ذات او نهفته است و استعداد تقویت کرامت در متن خلقت او وجود دارد. محور تعلیم و تربیت الهی رساندن انسان به کرامت نفس است. الله متعال می‌فرماید: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً» (الاسراء: ۷۰). ترجمه: ما آدمیزاده‌گان را (با اعطا عقل، اراده، اختیار، نیروی پندار و گفتار و نوشتار، قامت راست، و غیره) گرامی داشته‌ایم، و آنان را در خشکی و دریا (بر مرکب‌های گوناگون) حمل کرده‌ایم، و از چیزهای پاکیزه و خوشمزه روزیشان نموده‌ایم، و بر بسیاری از آفریده‌گان خود کاملاً برتریشان داده‌ایم (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ۵۷۷). خداوند انسان را به‌عنوان اشرف مخلوقات آفریده و نعمت‌های مختلفی هم‌چون رزق پاک و حمل و نقل در زمین و دریا را برای او فراهم کرده است. (صابونی، ۱۴۲۲، ج ۲، صص ۱۵۶-۱۵۷).

۴- حساب‌رسی نفس

فراموشی از اعمال و غفلت از محاسبه آن‌ها سبب هلاکت اکثر جوانان گردیده است. شخصی که اعمال خود را مورد محاسبه قرار ندهد، عاقبت امر او به هلاکت منجر می‌شود. ضد این فراموشی و غفلت محاسبه و مراقبه است. چنان‌چه که الله متعال می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ لَتَنْظُرَ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ

لَعْدٍ وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ» (الحشر: ۱۸). ترجمه: ای مؤمنان! از خدا بترسید و هرکسی باید بنگرد که چه چیزی را برای فردای (قیامت خود) پیشاپیش فرستاده است. از خدا بترسید، خدا آگاه از هر آن چیزی است که می‌کنید (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۱۱۷۲). این آیه به مؤمنان دستور می‌دهد که خود را مورد حسابرسی قرار دهند و پیش از آن که روز قیامت فرا رسد، به عمل کرد خود در دنیا توجه کنند. نگاه دقیق به اعمال گذشته و ارزیابی آن‌ها به انسان کمک می‌کند تا از اشتباهات خود عبرت گیرد و در آینده رفتار بهتری داشته باشد. هم‌چنان تأکید بر تقوا و آگاهی از نظارت دائمی خداوند بر اعمال انسان، موجب افزایش دقت و هوشیاری در تمامی امور زنده‌گی می‌شود تا فرد در مسیر صلاح و رضایت الهی قرار گیرد (زحیلی، ۱۴۱۱، ج ۲۸، ص ۱۰۲).

۲- الگو قراردادن جوانان نمونه از منظر قرآن

دین اسلام که هدف اصلی‌اش تربیت و پرورش انسان‌ها و به فعلیت رساندن تمام توانمندی‌ها و استعداد‌های بشری است، جوانی را مهم‌ترین و ارزشمندترین دوران زنده‌گی معرفی کرده و بر تأثیر آن در شکل‌گیری شخصیت و سازنده‌گی انسان تأکید ویژه دارد.

۱- حضرت یوسف (ع) و نگهداری نفس

حضرت یوسف با سیمای دل‌ربا و جذابیت معنوی‌اش، نه تنها توجه عزیز مصر را جلب نمود، بل که دل هم‌سر او را نیز در همان آغاز تسخیر کرد. مهر یوسف چنان در جان آن زن ریشه دواند که با گذر زمان، این دل‌باخته‌گی شعله‌ورتر و پرحرارت‌تر می‌شد. اما یوسف که سراسر وجودش سرشار از ایمان و تقوا بود، تنها رضایت پروردگار را در نظر داشت و دلش جای‌گاهی برای غیر خدا نداشت. این موضوع در سوره یوسف اشاره شده که الله متعال می‌فرماید: «وَ رَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَ غَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ وَ قَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهُ رَبِّيْ اَحْسَنَ مَثْوٰى اِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ» (یوسف: ۲۳). ترجمه: زنی که یوسف در خانه‌اش بود، از او دعوت خواست و آرام آرام نیرنگ آغازید و به گول زدن او پرداخت، و درها را بست و گفت: بیا نزدیک و دست به کار شو، با تو هستم! یوسف گفت: پناه بر خدا! او که خدای من است، مرا گرامی داشته است (چگونه ممکن است دامن عصمت به گناه بیالایم و به خود ستم نمایم؟! بی‌گمان ستمکاران رستگار نمی‌گردند (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۴۶۰).

۲- حضرت مریم و عفت و پاکدامنی

پاکدامنی یکی از اخلاق پسندیده و صفات نیک انسانی است. ملکه عفت، تمایلات جنسی آدمی را تعدیل می‌کند و انسان را از پلیدی‌های غریزه جنسی مصون نگه می‌دارد. اثر این سجیه اخلاقی، نظارت بر غریزه جنسی است، در مواردی که غریزه قصد سرکشی و طغیان دارد و آدمی را به تندروری و تجاوز از حد خویش امر می‌نماید، ملکه عفت، مانند سد محکمی در برابرش ایستاده و از تجاوز و گناه کاری آن جلوگیری می‌نماید و در نتیجه آدمی را از پلیدی اخلاقی و سقوط حتمی محافظت می‌کند. الله متعال به پاکدامنی و عفت حضرت مریم اشاره می‌کند: «وَمَرِّمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَقْتُ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا وَكَانَتْ مِنَ الْفَائِتِينَ» (التحریم: ۱۲). ترجمه: هم‌چنان خداوند (از میان مؤمنان، دومین الگو) مریم دختر عمران را مثل آورده است که دامن به گناه نیالود و خود را پاک نگاه داشت، و ما از روح متعلق به خود در آن دمیدیم، و او سخنان پروردگارش و کتاب‌هایش را تصدیق کرد، و از زمره مطیعان و فرمانبرداران خدا بود (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۱۱۹۷). حضرت مریم دامنش را از پلیدی و آلودگی گناه بازداشت و از حرام محفوظ داشت (زمخشری، ۱۴۰۷، ج ۴، ص ۵۷۳). این آیه به بیان عظمت و عفت حضرت مریم (علیه السلام) می‌پردازد که به عنوان نماد پاکدامنی و عصمت در تاریخ بشر شناخته می‌شود (طبری، ۱۴۱۲، ج ۲۸، ص ۱۱۰).

راه‌کارهای تربیتی قرآن در کاهش انحرافات جوانان

برای حاکمیت اخلاق نیکو در جامعه می‌توان به درمان بیماری‌های اخلاقی پرداخت. روش قرآن کریم این است که با تربیت دینی و رشد ایمان و اعتقاد به خدا جلو پیدایش رذایل اخلاقی را می‌گیرد و به عبارت دیگر، روش قرآن کریم بهداشت و پیش‌گیری روحی و اخلاقی است، نه آن‌که اجازه دهد بیماری‌های اخلاقی پدید آید و به درمان آن بپردازد، البته دین مقدس اسلام برای زشتی‌های اخلاقی راه درمان را نیز نشان داده است که در ذیل به آن اشاره می‌شود.

۱- تقوای الهی و خوف هم‌راه با رجاء

تقوا به معنای پرهیزکاری و توجه به دستورات الهی است. فرد متقی کسی است که تلاش می‌کند تا از گناه و ناپاکی‌ها دوری کند و در راستای رضا و خشنودی *الله متعال* گام بردارد (ابن‌منظور، ۱۴۱۴، ج ۵، ص ۵۱۹). تقوا نه تنها بر زنده‌گی فردی تأثیرگذار است، بل که در جامعه نیز نقش بسزایی ایفا می‌کند. افرادی که از تقوای بالایی برخوردار است، به‌خوبی می‌تواند در زنده‌گی اجتماعی و خانواده‌گی خود به‌عنوان الگو عمل کند و در حق اخلاق و ارزش‌های انسانی کوشا باشد. به‌علاوه، تقوا باعث ایجاد آرامش روانی و

تقویت روابط اجتماعی مثبت می‌شود. در مقابل، فجور می‌تواند منجر به انحرافات اخلاقی و اجتماعی شود (الملطی الحنفی، بی تا، ج ۲، ص ۳۰۶).

۲- یاد مرگ

برای کسی که مرگ سرنوشت او، خاک خوابگاه او، گرم‌ها همدم او، نکیر و منکر هم‌نشین او، قبر جایگاه او، قیامت وعده‌گاه او و بهشت یا دوزخ منزل پایانی اوست، سزاوار است که جز در مرگ نیندیشد، جز از آن یاد نکند. الله متعال می‌فرماید: «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوكُمْ بِالْأَشْرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ» (الانبیاء: ۳۵). ترجمه: هرکسی مرگ را می‌چشد (و قطعاً می‌میرد، اعم از پیغمبر و غیر پیغمبر. چرا که زنده‌جاوید تنها خداست و بس). ما شما را با سود و زیان و بدی‌ها و خوبی‌ها (در زنده‌گی دنیا) کاملاً می‌آزماییم، و سرانجام به سوی ما برگردانده می‌شوید (و جز او سزای اعمال خود را دریافت می‌دارید) (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ۶۶۲). یاد مرگ در پرتو این آیه، انسان را به فانی بودن دنیا و قطعی بودن دیدار با خدا متوجه می‌سازد؛ زیرا همه نفس‌ها طعم مرگ را خواهند چشید (پانی‌پتی، ۱۴۲۵، ج ۶، ص ۱۹۶). زمانی که انسان به یقین برسد، پاداش و کیفر کوچک‌ترین کاری که در این دنیا انجام داده است را می‌بیند و همین عامل سبب می‌شود که مراقب رفتار و کردار خویش باشد. خداوند متعال در این مورد نیز می‌فرماید: «وَ نَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً وَ إِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَ كَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ» (الانبیاء: ۴۷). ترجمه: و ما ترازوی عدل و داد را در روز قیامت خواهیم نهاد، و اصلاً به هیچ‌کسی کمترین ستمی نمی‌شود، و اگر به اندازه دانه خردلی (کار نیک یا بدی انجام گرفته) باشد، آن را حاضر و آماده می‌سازیم (و سزا و جزای آن را می‌دهیم) و بسنده خواهد بود که ما حساب‌رس و حساب‌گر (اعمال و اقوال شما انسان‌ها) باشیم (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۶۶۵).

۳- فراگیری علم و دانش

آیاتی زیادی در رابطه با ارزش فراگیری علم و دانش در قرآن کریم وجود دارد که از آن جمله به برخی از آن اشاره می‌نماییم. خداوند متعال می‌فرماید: «يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَ مَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ» (البقره: ۲۶۹). ترجمه: فرزانه‌گی را به هرکس که بخواهد (و شایسته بیند) می‌دهد، و به هرکس که فرزانه‌گی داده شود، بی‌گمان خیر فراوانی بدو داده شده است، و جز خردمندان (این حقایق را درک نمی‌کنند و) متذکر نمی‌گردند (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۸۷). این آیه بیان‌گر این است که خداوند حکمت را به هر کسی که بخواهد عطا می‌کند و کسی که حکمت یابد، به برترین خیرها دست یافته است. فراگیری علم و دانش موجب رشد عقل و بصیرت می‌شود و تنها کسانی

که دارای اندیشه و تفکر عمیق هست، می‌تواند از این دانش بهره‌مند شود (طنطاوی، ۱۹۹۷م، ج ۱، صص ۶۱۸-۶۲۰).

۴- نگهداری چشم

دین مقدس اسلام اول با رهنمای و هدایت، مسائل جنسی و شهوانی را نگهداری و تعدیل می‌کند، مسلمانان را به عفاف و پاک‌دامنی فرا می‌خواند، سپس با تدابیر حکمت‌آمیز و اصول زمینه‌های انحراف را از میان بر می‌دارد. هم به پیروان خویش دستور می‌دهد که بی‌عفتی نکنند و هم از آنان می‌خواهد که اسباب لغزش و گناه دیگران را فراهم نکنند (یوسفیان، ۱۳۷۶، ج ۲، ص ۲۱). الله متعال می‌فرماید: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ، وَ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَعْضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ» (نور: ۳۰). ترجمه: (ای پیغمبر!) به مردان مؤمن بگو: (آنان موظفند که از نگاه به عورت و محلّ زینت نامحرمان) چشمان خود را فروگیرند، و عورت‌های خویشان را (با پوشاندن و دوری از پیوند نامشروع) مصون دارند. این برای ایشان زینده‌تر و محترمانه‌تر است. بی‌گمان خداوند از آن‌چه انجام می‌دهند آگاه است (و سزا و جزای رفتارشان را می‌دهد). و به زنان مؤمن بگو: چشمان خود را (از نامحرمان) فروگیرند (و چشم‌چرانی نکنند) و عورت‌های خویشان را (با پوشاندن و دوری از رابطه نامشروع) مصون دارند و زینت خویش را (هم‌چون سر، سینه، بازو، ساق، گردن، خلخال، گردن‌بند، بازوبند) نمایان نسازند، مگر آن مقدار (از جمال خلقت، هم‌چون چهره و پنجه دست‌ها) و آن چیزها (از زینت‌آلات، هم‌چون لباس و انگشتری و سرمه و خضاب) که (طبیعیاً) پیدا می‌گردد، و چارقد و روسری‌های خود را بر یقه‌ها و گریبانهایشان آویزان کنند (تا گردن و سینه و اندام‌هایی که احتمالاً از لابلای چاک پیراهن نمایان می‌شود، در معرض دید مردم قرار نگیرد) و زینت (اندام یا ابزار) خود را نمودار نسازند (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۷۳۲). در حقیقت محتوای این آیه مسیر تزکیه نفس را هم‌وار می‌سازد و نشان می‌دهد که پاک‌دامنی از نگاه چشمان آغاز می‌گردد و خداوند جل‌جلاله از همه اعمال پنهان و آشکار بنده‌گان آگاه است (البیضاوی، ۱۴۱۸، ج ۴، ص ۱۰۴).

۵- انتخاب دوست خوب

انسان هرچند به جهت برآوردن حوایج شخصی و انجام امور روزمره، نیازی به دیگران نداشته باشد و شخصاً از همه امکانات لازم برای رفاه و آسایش در سطح عالی برخوردار باشد و همین‌طور علاقه‌مند است که در کنار خانواده، مردم و جامعه زنده‌گی کند. بدون شک عوامل مختلفی در ساختن شخصیت انسان مؤثر هستند که مهمترین آن‌ها مسئله هم‌نشینی و دوستی و معاشرت است (بهرامی، ۱۳۸۴، ص ۶۸). الله متعال در این مورد می‌فرماید: «وَ اصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ»

يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا» (الکھف: ۲۸). ترجمه: با کسانی باش که صبح‌گاهان و شام‌گاهان خدای خود را می‌پرستند و به فریاد می‌خوانند، (و تنها رضای) ذات او را می‌طلبند، و چشمانت از ایشان (به سوی ثروتمندان و قدرتمندان مستکبر) برای جستن زینت حیات دنیوی برنگردد، و از کسی فرمان مبر که (به خاطر دنیادوستی و آرزو پرستی) دل او را از یاد خود غافل ساخته‌ایم، و او به دنبال آرزوی خود روان گشته است (و پیوسته فرمان یزدان را ترک گفته است) و کار و بارش (همه) افراط و تفریط بوده است (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۵۹۵). این آیه به اهمیت انتخاب دوستان و همنشینان خوب اشاره دارد و می‌فرماید که انسان باید خود را با افرادی که در پی رضای خداوند و ذکر او هستند، همراه کند (پانی‌پتی، ۱۴۲۵، ج ۶، ص ۲۹).

۶- ازدواج

ازدواج یا نکاح در لغت عقد زنا شوی بستن، باهم جفت شدن، زن گرفتن، شوهر کردن، را گویند (الزبیدی، بی تا، ج ۶، ص ۲۵). نکاح عقدی است که متضمن اباحت استمتاع جنس از زن بصورت مباشرمشروط بر این که زن محرم نسبی، رضاعی و یا سببی نباشد (زحیلی، بی تا، ص ۶۵۱۳) ازدواج در اسلام به عنوان راهی برای تحکیم بنیان خانواده، ایجاد امنیت روانی، و تنظیم روابط جنسی در یک چارچوب مشروع و قانونی مطرح است. این امر باعث کاهش بسیاری از انحرافات اجتماعی، اخلاقی و جنسی می‌شود که در جامعه وجود دارد. اسلام در راستای محافظت از کرامت انسان و جلوگیری از هرگونه فساد جنسی، ازدواج را به عنوان تنها راه مشروع برای ارضای نیازهای جنسی مطرح کرده است (سابق، ۱۳۸۷، ج ۲، صص ۴۸۹-۴۹۱).
 ۴۹۱). الله متعال برای بقای نسل آن را ضروری دانسته است. برای تربیت جنسی و نگهداری غریزه جنسی جوانان راه حل اساسی ازدواج است. از جمله مسائلی که در اسلام، فوق العاده بر روی آن تأکید و تشویق شده است. الله متعال هم‌واره در قرآن کریم به ازدواج تشویق و ترغیب نموده و ترس از مسایل مالی را بر حذر می‌دارد. در این ارتباط می‌فرماید: «وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنَّ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِيهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ» (النور: ۳۲). ترجمه: مردان و زنان مجرد خود را و غلامان و کنیزان شایسته (ازدواج) خویش را (با تهیه نفقه و پرداخت مهریه) به ازدواج یک‌دیگر درآورید (و به فقر و تنگدستی ایشان ننگرید و نگران آینده آنان نباشید. چرا که) اگر فقیر و تنگدست باشند (و ازدواج‌شان برای حفظ عفت و دوری از گناه انجام گیرد) خداوند آنان را در پرتو فضل خود دارا و بی‌نیاز می‌گرداند. بی‌گمان خداوند دارای نعمت فراخ (بوده و) آگاه (از نیات همه‌گان) است (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۷۳۲).

۷- توبه

در دین مقدس اسلام توبه به‌عنوان یک راه‌حل برای بازسازی فردی و اجتماعی مطرح است (أبومصور، ۲۰۰۱م، ج ۱۴، ص ۲۳۷). وانسان توبه کننده را به خاطر تائب می‌گویند که از گناه خود رجوع می‌نماید. توبه عبارت است از پشیمانی هم‌راه با قصد برعدم عود یا تکرار از گناه و این در صورتی تحقیق می‌نماید که خاطی از فعل قبیح خود رجوع کند و از گذشته‌ها پشیمان شود و تصمیم بر ترک آن گیرد (زحیلی، ۱۴۲۴، ج ۲، ص ۲۳۱). چنان چه پیامبر (صلی الله علیه وسلم) می‌فرماید «الْتَدَمُ تَوْبَةً» (قزوینی، ۱۴۲۷، ج ۲، ص ۴۰۷). ترجمه: پشیمانی و ندامت توبه است. توبه یکی از اصول اساسی در دین اسلام است که به‌عنوان راهی برای بازگشت به‌سوی الله متعال و جبران اشتباهات گذشته در نظر گرفته می‌شود. در قرآن کریم آمده است: «وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» (النور: ۳۱). ترجمه: ای مؤمنان! همه‌گی به‌سوی الله متعال برگردید (و از مخالفت‌هایی که در برابر فرمان الله متعال داشته‌اید توبه کنید) تا رستگار شوید (خرم‌دل، ۱۳۸۴، ص ۷۳۱). الله متعال در این آیه خطاب به مؤمنان می‌فرماید که باید همه‌گی به سوی الله متعال توبه کنند تا به رستگاری برسند (البیضاوی، ۱۴۱۸، ج ۴، ص ۱۰۵). این امر نشان‌دهنده اهمیت توبه در اصلاح انسان‌ها و جلوگیری از انحرافات است. پیامبر (صلی الله علیه وسلم) می‌فرماید: «کلُّ بنی آدم خطاءٌ، وخیرُ الخطاءِینَ التَّوَابُونَ» (الدارمی، ۱۴۱۲، ج ۳، ص ۱۷۹۳). ترجمه: تمامی فرزندان آدم خطاکارند، و بهترین خطاکاران، توبه‌کارانند. این حدیث تأکید می‌کند که تمام انسان‌ها اشتباه می‌کنند، اما بهترین انسان‌ها کسانی هستند که به سوی الله متعال بازگشت می‌کنند و از گناهان خود پشیمان می‌شوند. پیامبر (صلی الله علیه وسلم) هم‌چنان او در یکی از احادیث خود فرموده‌است: «فَإِنْ تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ» (الشیبانی، ۱۴۲۱، ج ۱۴، ص ۵۵۱). ترجمه: اگر (انسان مؤمن) توبه کند، الله متعال توبه او را می‌پذیرد. این حدیث نشان می‌دهد که توبه یکی از مهم‌ترین راه‌ها برای بازگشت به سوی الله متعال است و در واقع یک نوع مصونیت در برابر انحرافات در آینده ایجاد می‌کند.

مناقشه

بدون تردید انحراف نسل جوان از ارزش‌های دینی و انسانی زمینه‌ساز نفوذ و هجوم دشمنان می‌باشد و با توجه به این‌که غریزه جنسی یک خواسته و نیاز طبیعی و جزئی از سرشت و نیاز جسمی روانی انسان است که باید آن را از راه صحیح و با تکیه بر آموزه‌های دینی برآورده کرد. پس باید راه‌کارهایی را برای بهداشت جنسی در خردسالی و بزرگ سالی اندیشید تا گامی اساسی و مهم در جهت سلامت جسمی، روحی و روانی آدمی باشد. به نظر نویسندگان دو مورد دیگر نیز از جمله مسائل بسیار مهم و و ارزنده در پیش‌گیری انحرافات اخلاقی و اجتماعی جوانان نقش اساسی داشته که عبارت اند از اقتصاد و اشغال

می‌باشد که از جای‌گاه و ویژه برخوردار است، کار و کوشش است که نقش زیربنایی و اصلی را در سعادت جوانان ایفا می‌کند و بل که بالاتر، سعادت و کمال در هر زمینه مرهون و محتاج آن است. این سنت الهی است که تنبلی و بیکاره‌گی بدبخت باشد و سعادت و خوشبختی یک جامعه و افراد آن، مرهون کار و فعالیت و شقاوت و بدبختی آن‌ها بر اثر تنبلی و بیکاری است. مسلم است که براساس آموزه‌های دینی، کسب و روزی حلال و خودداری از حرام‌خواری، از مهم‌ترین دستورات و الزامات در حوزه فعالیت‌های اقتصادی است. مسئله که توجه و اهتمام به آن، زمینه‌ساز رشد و پیشرفت مادی و معنوی انسان‌ها در جامعه و غفلت از آن منشأ بروز بحران‌های خطرناکی مانند انحطاط اخلاقی و معنوی انسان‌ها در بعد فردی و جمعی، فساد نسل‌ها و افت کیفی و کمی نیروی انسانی جامعه اسلامی، وقوع اختلالات مخاطره‌انگیز در سیستم اقتصادی و مالی، محو برکات و فضائل از جامعه، رشد زشتی‌ها و رذایل در جامعه، تضعیف پیوندهای دینی، فرهنگی و اجتماعی، آسیب‌پذیری وسیع فردی و جمعی در برابر بحران‌ها و غیره است که امروزه با برخی از آن‌ها دست و پنجه نرم می‌کنیم.

نتیجه‌گیری

آن‌چه که در این تحقیق بیان شد در ذیل به عنوان نتیجه‌گیری موارد بحث شده جمع‌بندی می‌گردد. طبق آیات قرآن عظیم‌الشان مهم‌ترین دوره زنده‌گی هر شخص، دوره جوانی است، حق طلبی و کمک به مظلومان از جمله شاخصه‌های دوران جوانی است که با بررسی آیات قرآن کریم در زنده‌گی حضرت موسی (علیه السلام)، حضرت یوسف (علیه السلام)، اصحاب کهف و سایر انبیاء مشاهده می‌شود. مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در سرنوشت هر فرد، شخصیت خود او است که در قرآن کریم با لفظ شاکله از آن یاد شده است. با توجه به اجتماعی بودن انسان، نقش جامعه در زنده‌گی افراد به ویژه جوانان، بسیار قابل ملاحظه است. فراهم نکردن شرایط اقتصادی مطلوب، سرنوشت افراد جامعه را با سختی روبرو خواهد کرد و زمینه ساز بسیاری از انحرافات می‌گردد.

انحرافات اخلاقی زمینه‌ساز بسیاری از انحرافات اجتماعی می‌باشد. ایمان به خدا، خودشناسی، خودسازی و حساب‌رسی نفس، چهار اصل اخلاقی مهم در تربیت می‌باشند. یاد خدا و امید به بخشش او و بازگشت به سوی پروردگار، از جمله راه‌کارهای درونی مقابله با انحرافات است و از جمله راه‌کارهای بیرونی مقابله با انحرافات، بالا بردن سطح آگاهی، استفاده از نیروی جوانی در جهت بهبود وضع جامعه و نگهداری غریزه جنسی از طریق ازدواج می‌باشد

پیشنهادها

۱. در نظر گرفتن چارچوب کلی و برنامه‌ریزی دقیق در تمام زمینه‌ها از جمله مسائل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در خانواده بسیار مهم است و برعهده والدین است که با هم‌فکری سایر اعضای خانواده برنامه‌ها تدوین گردد.
۲. زمینه اشتغال جوانان بعد از فراغت از تحصیل فراهم گردد که به تبع آن شرایط ازدواج شان نیز مهیا خواهد شد.
۳. با برقراری عدالت در جامعه در تمام زمینه‌ها، شاهد پیش‌رفت‌های چشم‌گیری خواهیم بود؛ اما متأسفانه خلای آن در جامعه فعلی به وضوح احساس می‌گردد و همین امر، وظیفه دولت‌ها و مسئولان مربوطه را صد چند می‌کند.

منابع

قرآن کریم

ابن مسکویه، احمد بن محمد. (۱۴۰۵ق). **تهذیب الاخلاق فی التریبه**. بیروت: دارالکتب.ابن منظور، محمد بن مکرّم. (۱۴۱۴). **لسان العرب**. بیروت: دار الفکر.أبو منصور، محمد بن أحمد بن الأزهری الهروی. (۲۰۰۱). **تهذیب اللغه**. بیروت: دار إحياء التراث العربی. چاپ اول.بخارایی، احمد. (۱۳۹۳). **جامعه شناسی انحرافات اجتماعی**. چاپ ۳، تهران: انتشارات قدیانی.بهرامی، غلام رضا. (۱۳۸۴). **جوان**، قم: انتشارات دلیل ما.البيضاوی، عبدالله بن عمر. (۱۴۱۸). **أنوار التنزیل و أسرار التأویل**. لبنان-بیروت: دار إحياء التراث العربی. چاپ اول.پانی پتی، ثناءالله. (۱۴۲۵). **التفسیر المظهری**. کویت-پاکستان: مکتبه رشديه. چاپ اول.جرجانی، علی بن محمد. (۱۴۰۳). **کتاب التعريفات**. بیروت: دارالکتب العلمیه. چاپ اول.خرم‌دل، مصطفی. (۱۳۸۴). **تفسیر نور**. تهران: نشر احسان.الدارمی، أبو محمد عبدالله بن عبدالرحمن بن الفضل بن بهرام بن عبدالصمد. (۱۴۱۲). **سنن الدارمی**. المملكة العربیه السعودیه: دارالمغنی التوزیع. چاپ اول.الدمشقی، صدر الدین محمد بن علاء الدین علی بن محمد ابن أبی العز الحنفی، الأذرعی الصالحی. (۱۴۲۶). **شرح العقیده الطحاویة**، ج ۱، دار السلام للطباعة والنشر التوزیع والترجمه (عن مطبوعه المکتب الإسلامی).دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۲). **لغت نامه-دهخدا**. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.الزبیدی، محمد بن محمد بن عبدالرزاق الحسینی أبو الفیض الملقب بمرتضی. (بی تا). **تاج العروس من جواهر القاموس**. بیروت: دار الهدایه.زحیلی، وهبه. (۱۴۱۱). **التفسیر المنیر فی العقیده و الشریعة و المن**. سوریه-دمشق: دارالفکر. چاپ دوم.زحیلی، وهبه. (بی تا). **عقود الزوج المستحدثه و حکمها فی الشریعه**. جده، مجمع الفقه الاسلامی، دوره ۱۸.زحیلی، وهبه. (۱۴۲۲). **التفسیر الوسیط**. سوریه-دمشق: دارالفکر. چاپ اول.زمخشری، محمود. (۱۴۰۷). **الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل**. چاپ ۳، بیروت: انتشارات دارالکتب العربی.ستوده، هدایت الله. (۱۳۸۵). **آسیب شناسی اجتماعی**. تهران: انتشارات آوای نور.

سید، سابق. (۱۳۹۳). **فقه السنه**. مترجم: محمود ابراهیمی. تهران: نشر احسان.
 شریفی خضارتی، امیر، انحرافات جنسی. (مطالعه تطبیقی جرم شناسی وفقهی)، تهران: انتشارات اندیشه عصر،
 ۱۳۸۸هـ
 الشیبانی، ابوعبدالله احمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن اسد. (۱۴۲۱). **مسند الامام احمد بن حنبل**. بیروت:
 مؤسسه الرساله.

صابونی، محمدعلی. (۱۴۲۲). **صفوة التفاسیر**. لبنان-بیروت: دارالفکر.
 طبری، محمد بن جریر. (۱۴۱۲). **جامع البیان فی تفسیر القرآن**. لبنان-بیروت: دار المعرفه. چاپ اول.
 طنطاوی، محمد سید. (۱۹۹۷م). **التفسیر الوسیط للقرآن الکریم**. مصر-قاهره: نهضة مصر. چاپ اول.
 فراهیدی، خلیل بن احمد. (۱۴۱۰). **العین**. چاپ ۲، قم: انتشارات هجرت.
 قزوینی، ابن ماجه ابوعبدالله محمد بن یزید. (بی تا). **سنن ابن ماجه**. فیصل عیسی البابی الحلبي: دار إحياءالکتب
 العربیه.
 ماوردی، ابوالحسن علی بن محمد. (۱۹۸۱م). **تسهیل النظر و تعجیل الظفر فی اخلاق الملک**. بیروت:
 دارالنهضة العربیه.

الملطی الحنفی، یوسف بن موسی بن محمد، أبو المحاسن جمال الدین. (بی تا). **المتصر من المختصر من
 مشکل الآثار**. بیروت: عالم الکتب.

نراقی، ملا احمد. (۱۳۶۱). **معراج السعاده**. تهران: انتشارات رشیدی.
 الهروی، محمد بن أحمد بن لأزهری. (۲۰۰۱م). **تهذیب اللغة**. بیروت: دار إحياءالتراث العربی.
 یوسفیان، نعمت الله. (۱۳۷۶). **اخلاق اسلامی**. قم: اداره آموزش های عقیدتی.

© Author(s) 2024. This work is distributed under
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>